

Ahogy tetszik

SZERKESZTI: MÉSZÁROS TAMÁS

1993. szeptember 11., szombat

A MAGYAR HÍRLAP KULTURÁLIS MAGAZINJA

László Györggyel beszélget Sipos Tamás

Egy szakma kivérzik

— Ön több évtizedes rádióműsorra tekint vissza, ha az állomásokat felsorolnám, több hárszót lenne ki. Ezért csak a „sorsfordulókat” említem.

— Messziről tudok csak „nekifutni”. Gyógyszerész apám fehér köpenyes alakja, méltatlan halála rémlik fel még mindig, aki a koncentrációs táborból még hazajött, mert látni akarta feleségét, gyerekeit, de 35 kilós szervezete már nem volt küzdőképese, és életének negyvenkilencedik évében, miután „kisvilágát” elrendezte maga körül, kisimította a kórházi ágy összegyűrt lepedőjét, szemérmesen — ahogy élt — a fal felé fordult, mert úgy gondolta, hogy utolsó küzdelme csak rá tartozik és feladta. Áldozata hiábavaló volt. Gyógyszerészvolta miatt tíz évvel később vették fel az egyetemre, majd a rádióba. Ez volt a sorsforduló. Innen kezdve nem tudok más állomásról. Bemondók, turnusvezetők, közvélemény-kutatás — emberi légkörral ismerkedhettem. Egy műsorosztály építése Szepesivel, Novotnyval, sok évtől emberrel. Negyvenkét fokos láz, körülbelül tizenöt elvehetetlen, fantasztikus év. Politikai műsorokat is „bújtattunk”, s ezért ma derűsen gondolok vissza azokra az „ellenállókra”, akik ma rendhagyó emlékezettel rajzolják meg azt a kört, amelynek rádiusza szelektív memóriájuk ítéletétől függ, amely körbe aztán a progresszív tartalmak, emberek — elfogult döntésük alapján — beleférnek vagy sem. Két progresszív műhely van a rádióban, mondta („akkor”) egy kolléga, mi meg ti. Én javítottam: mi meg ti. Aztán, amikor a vágyak elindulhattak volna a valóság felé, inkább egymásnak estünk.

— Ma?

— Nekem a „ma”, ahogy a „tegnap”, a „tegnapelőtt”, nem azt a napot vagy az azt körülvevő időszakot jelenti, amikor ezeket a kérdéseket felteszi. Egy több évtizedes folyamatról tudok csak beszélni, indítatásairól, hullámvadászról, periódusairól, amelyek szétcsécsélták szellemünket, morálunkat, bizonytalanná tettek, s talán még mindig nem értünk a végére, egy új kezdet elejére. Kirekesztések, szitaszerű demokratizmus, a humán kötőanyag hiánya, az „átjárhatóság”, a párbeszéd ellehetetlenülése, a (napi) politika diktátuma, ennek bábáskodása mellett marionettfigurák születése, féligazságokon, gyenge elméleti alapon nyugvó szakmai, szervezeti, műszaki, gazdasági stb. átvilágítás nélküli intézmény, s így egy rádiót utazó rádió, szinte „kiprovokált”, előre megjósolható váltással. S nem elemeztünk valójában semmit. Olykor korrigált hipotézisek működtetik az intézményt hosszú ideje, miközben egy szakma vérzik ki, amelyet sürgősen meg kellene állítani. Elvárások „kfvülről”, miközben nem vagy alig tudják, hogy milyen „belül”. S ami a legnagyobb baj: az áldozatok száma, sorsa érdektelen, felejtendő.

— Ön a szórakoztató főszerkesztőség vezetője. Nem tudom, hogy műsoraival mennyire dicsekedhet el, de azzal „eldicselkedhet”, hogy az új átszervezés során az ön által vezetett műhelyből kerültek ki a különböző adók főszerkesztői.

— Évtizedes szakmai-nevelői munkám érett be... Tudatos képzés... De hát ez egy csacsiság. Az előző vezetőkhez még szakmai tudásomnak sem lehetett igazán köze, így sem „azok”, sem „ezek” kiválasztásához nem volt közöm. A két emberrel — akikre gondol — oly régóta dolgozom együtt, hogy a rendszerváltás, új vezetők kiválasztása csak rózsaszín leányzószobákban nyugovóra térők álmanában fordulhatott elő. A műsoraim? Ezt nem nekem kellene megítélnem. De — ha nem haragszik, elmondanám; ez itt a reklám helye — Kritikusok díja, a sportéremem arany fokozata, Pro Urbe Hódmezővásárhelytől, Arany Meteor Díj (sci-fi sorozatért), Magyar Hangjátékdíj, Budapest Sportjáért Érdemérem, Gyula város emlékére, négy Ezüstgerelydíj, Táncsics Mihály-díj, több tucat nívódíj, műsorokért. Valamit csak csinálhattam.

— A díj fontos? Öröm?

— Persze. A legfontosabb az lenne, ha időben adnák, s visszamenőleg nem devalválának. Azok sem, akik kapták, s azok sem, akik az új díjakat adják. Öröm? A Táncsicsra nem a rádió terjesztett fel, a bizottság a felterjesztetteket (valami miatt) nem fogadta el, s én egyhangúlag kaptam meg „ott a helyszínen”, pedig nem a barátaimból állt a bizottság. Ez az „egyhangúlag” akkora öröm volt, mint maga a díj.

— Lehet, hogy a kérdés kínos, nem kötelező válaszolni. Ont a legitim magyar miniszterelnök kérte föl a lelnöki tisztség vállalására, másrészt, ahogy tudom, bensőséges kapcsolata van a Magyar Köztársaság elnökével. Nem ellentmondás ez?

— A kérdésre azt válaszolhatnám, hogy engem — ahogy bárkit — csak a miniszterelnök kérhet föl az a lelnöki tisztség betöltésére, és azt a köztársasági elnöknek kell jóváhagynia. De a „kérdés alatt” más húzódik meg, s erre nekem lenne egy kérdésem: mi van ebben ellentmondás? Mert a miniszter-

Humánomat, empátiáját, stílusát mindig nagyra becsültem. Ha ő is úgy gondolja, hogy kapcsolatunk bensőséges, akkor az kiváltságos öröm a számomra. Egyébként: mindig egy-egy embert tiszteltem, státusza nem izgatott. Történelem szakot végeztem...

— Ha jól tudom, nem vállalta. Elmondaná, hogy miért?

— A szakmai, morális feltételeket nem tartottam kielégítőnek. Ekkor már háború volt, „a szakmai” hátul kullogott. Napi (politikai) problémák tucatjaival szembesültem volna. És miután nem tudok „nem ütközni”, rövid idő alatt behaltam volna. Úgy döntöttem: ha igaz az az információ, hogy az ember halandó, akkor a hogyan — a lehetőségeken belül — magam választanám meg.

— Mi az, amivel valamelyest elégedett, s mi az, amivel nem?

— Soha az életben nem voltam elégedett semmivel, legkevésbé magammal. Ez éltetett. Úgy kezdődött, hogy hadat üzent ne-

lett, ahogy ma Baráth József, Forró Tamás, Rádai Eszter, Sándor Anikó, Juszt László, Kristóf Gábor, Rékai Gábor, Perjés Klára, Petrányi Judit mellett. Orosz József romániai salto mortáléja (háló nélkül) néhány hetet ért. Ki jön — akár illő távolságban — Szepesi, Vitray, Szilágyi, Rapcsányi, Petress mögött? Hol van, nélkülözhető-e Baló György, Wisinger István, Horvát János, Sándor István? A „vidék” jelenléte? Öveges és Benedek professor? Pernye András? Tényleg nem tudjuk, hogy nincs Konrad Györgyünk, Esterházy Péterünk, Eörsi Istvánunk? De ez még érthető, hiszen a múltunkat még nem dolgoztuk fel, legfeljebb lefedtük (nem pejoratíven értem), kompenzálunk, bocsánatot kérünk akkor azoktól, akik — nem abszurdum? — szintén „lefednek”, kompenzálnak. Morálisan nem állunk fel, így szakmailag sem sikerülhetett igazán, s szerencse, hogy összekarcolt belsők nem látható. Ha valaki sztár lett, az önéből lett az. Nekem ma Havas, Györfly a politikai élmény, de elemezte valaki sikerük titkát, kérdéseik hatásfokát? Egyáltalán: bárminek a hatásfokát elemeztük? Mi a döntő: a saját értékítéletünk vagy a közönség véleménye? És most két dologért kérem a szakma nagyjainak elnézését. Nekem ma Szabó Éva, Lengyel Nagy Anna kérdése, ha Gáspár Sári a gyerekekkel beszél, Gartner Éva, ha irodalomról szól, élményszerűbb, mit ne mondjak: politikusabb, mint néhány ködös fogantatású indulat, ismétlődő, de egyre radikalizálódó kérdés. A másik: figyelik olykor Kepes András, Vámos Miklós bravúráját? Széld okosságuk hogyan „jön át”? De ez csak néhány kérdés a lényegesebbek közül (véltélen hiányos névsorral, csak tendenciaként).

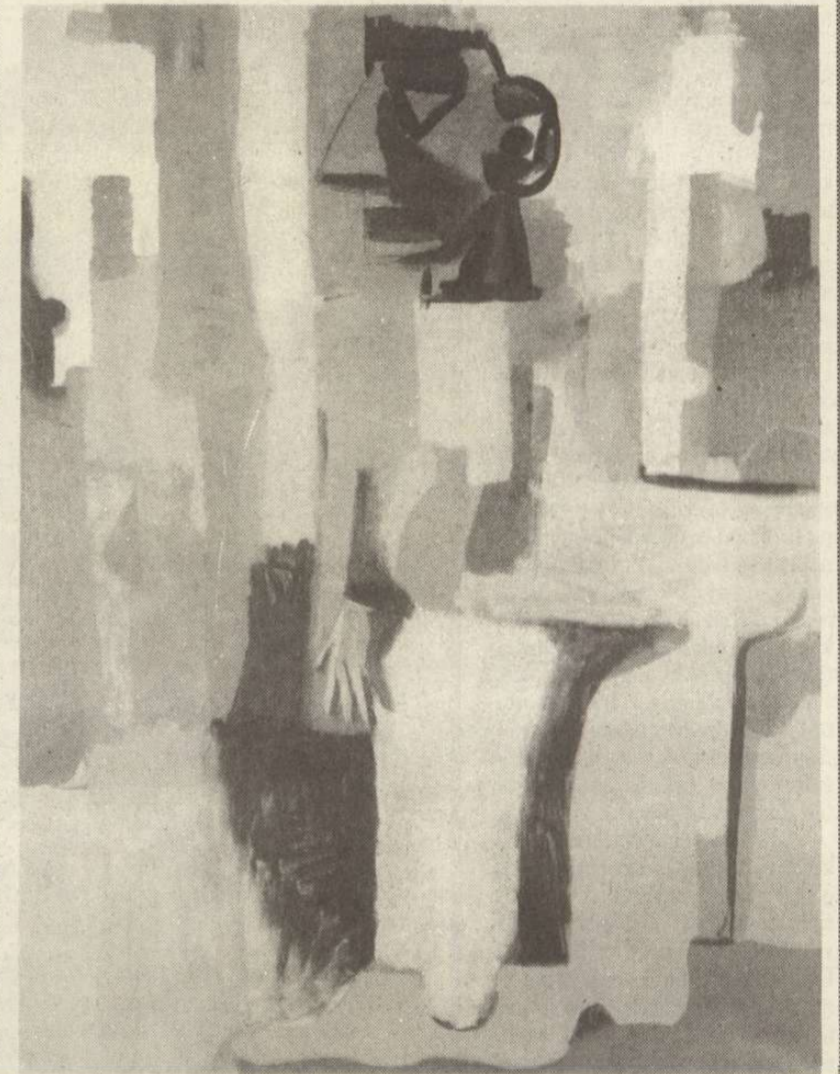
— Milyen vezető?

— Naiv. De évnéhányt, idealista. Mindig várok valamire; tolerancia, empátia, ilyesmi. Elégge el nem ítélték hibám, hogy szerintem a rádió felnőtt emberek gyülekezete, de miután az antigoné ideje lejárt (ahogy Dürrenmatt mondta: Kreon és Antigone konfliktusa. Kreon azt sem tudja, ki az. Az ügyet a titkársága kezeli), ezért talán lehetek/lehetnek Pimpernel. Ilyenkor jól esne, ha a „megmentett” nem kezdene kioktatni rövid idő után. Azt is gondolom, hogy — ennyi idő után — érteni kellene, hogy ezt csak úgy tudom tenni, ha belefér a hosszú évek alatt „ilyenne” csiszolódott normarendszerembe, amit egyébként bárkinek joga megítélni. S mindezt csak a magam stílusban tudom tenni, de ehhez tudni kell azt is, hogy hosszú utam alatt nem volt „halottam”, még komoly sérültem sem. S néha megkérdőzhetnék, nem kellene valami segítség? Ugyanis — bár még mindig fantasztikus vagyok —, de például a gyorsaságom megkaphatott. A múlt héten Carl Lewis közel fél másodpercet várt rám száz méteren. De megvizsgáltam magam: nekem is lehet gyengébb napom és Lewis is lehet kirobbano formában.

— Legújabbban önhöz csatolták a Kabaréit. Hogyan férnek meg a dudások a csárdában?

— Köszönöm, jól. Az a lelnök felkért, én azt mondtam: ha a szerkesztőségnek jó vagyok, igen. Erre ő, majd a szerkesztőség vezetője, Gábor László: „ez már megtörtént”. Egy heves masculin humorista akadt, aki elkezdett cikkezni. Hogy beolvastották, hogy a szuverenitása és így tovább. Miközben — addig is, azóta is — bármit leírhatott, bármit mondhatott. Ugyanis egyetlen — nyilván erős ceszaromániából fakadó — levelem így szólt: „Lacikám, megadnád az eddigi Karinty-gyűfűsők névsorát? Az említett férfú — ezután — egy interjúban így fogalmazott: „...az előző rádiós vezetéssel nem jöttem ki, a mostanival pedig nem is vagyok beszélő viszonyban”, majd: „Ha egy hetven-nyolcvan százalékos arányt elérek, mármint, hogy annyiszor igazam volt, már megérte.” Az első megállapítást nem értem: ezek szerint akkor sem szuverén valaki, ha önálló bolygó, s akkor sem, ha fősztályhoz

Játék határok nélkül

Hubert Schmalix

Ezzel a címmel monstre tárlatsorozat nyílt a kortárs osztrák képzőművészet mintegy negyven alkotójának műveiből. Két intézmény — a Múcsarnok és a Ludwig Múzeum — mellett kilenc kiállítás (Artpol, Liget, No 5, Knoll, Vár-fok 14, Roczkov, Pandora, Studió, Fészek) mutatja be a szomszéd ország festőinek és szobrászainak, közülük is a középgeneráció és a fiatal nemzedék legjobb képviselőinek munkáit, amelyek a legújabb törekvésekről adnak számot. Ilyen rendezvényre, amely a műkereskedeleme nemzetközi kapcsolatainak kiéptését is szolgálja, most először kerül sor Magyarországon.

Az Ahogy Tetszik a heti számát az osztrák művészek munkáival illusztráljuk.

V. J.

tartozik. Én meg úgy tudom, hogy Julius Caesar uralkodása alatt minden csatona róla szól, „ellenállás esetén” valódi a tét, míg demokratikus struktúrákban szuverenitást lehet gondolkodni, beszélni, függetlenül attól, hogy fősztályhoz tartozik az ember vagy sem. És nem valódi a tét, bár úgy lehet tenni. Ha meg csupán szoborkészítéssel van szó, s ugyanaz a szobrász és a modell, az groteszk. A másik, számomra súlyos megállapításról én másképp gondolkodom. Ehrenburg írta meg a világirodalom egyik legfigyelemreméltóbb könyvében (Lasik Ritschwanzt mozgalmal élete), hogy egy kis falu hitközségének vezetője, a berdicsewi cadik, aki fontos ügyekben az Istennel tárgyal, természetesen odafenn, egy ilyen alkalommal lenézett és észrevette, hogy az „öreg Hersch” ájultan rogy a földre. Megértette, ha a bójának azonnal vége nem szakad, Hersch meghal. Így szólt az Úrhoz: „Lehet, most nagyon botorul cselekszem, hogy amikor meg kellene téged győzőm afelől, hogy egy percig sem lehet tovább várni az egész sokféle emberi nem megmentésével, mégsem folytatom tovább, mert ha még egy fél óráig itt maradok az égen, az öreg Hersch, aki Berdicsewben a legpiszkosabb fehérműt mossa, menthetetlenül meghal. Hol áll azonban megírva, hogy jogom van, az egész sokféle emberi nem boldogságát az öreg Hersch életével megfizetni? Ezért (is) hiszem úgy, hogy száz emberből húsz-harminc vétlen „áldozat” erkölcs-telenül rossz arány, még akkor is, ha az ember nem az Istennel tárgyaló cadik, de az igazságtalan földön járkáló humorista.

— Udvariasság nélkül, valamikor néhány kitérő publicisztikát írt, egyebek között az Élet és Irodalomban. Mostanában csak egy-egy másort jegyez szerkesztőként, írásaival nem találkozom. Kielégíti önt a „bábáskodás”?

— Nem elégíti ki, de a dolog nincs is teljesen így. A baj éppen az, hogy a szerkesztőt szekunder figurává fokozták le, morálisan, anyagilag. De, miután az 1991—93 közötti periódusban a fősztály(om) csonkolása meglehetősen sikeres volt, az is, hogy három-négy ember szemet-lelket gyönyörködtesse lendülettel elkezdett morálisan lejártni, átmenetileg elfáradtam. Ezt valószínűleg észre lehet venni.

— Nem öreg, de nem is tinédzser korú. Fáradhatatlan, ezért jogosnak tűnik a kérdés: vannak-e tervei bármily tekintetben, s ha igen, melyek azok?

— Heltai Jenő, egy karácsonyi körkérdés („Hol szeretne élni?”) így válaszolt: „Pesten, ha hagyják”. Így lennék én is. Párbeszéd után vágódok és ezért az utóbbi időben újból sokat járok olyan emberek közé, akiknek nincs egyedül üdvözítő hitük, nem oktatnak, csak kíváncsiak vagyunk egymás véleményére. Igyekszem látozni egy barátomat. Mert szeretem és mert bölcs. Ő ugyanis nem tud eljönni hozzám. Szilongomélia. Tudja, mi az egy hátralevő életben tolokociban ülni? És látta ugye, a mindegy, milyen nemzetiségű kis-csecsemőt a lánzsda hegyén? Szerne a világban, de rövid kilométerekre innen is. És mi itthon komolyan játsszuk ezt a zavaros számháborút.

László György

FOTÓ: VAHL OTTÓ

elnök az MDF tisztségviselője s a köztársasági elnök az SZDSZ-é volt? Ha nem haragszik: frusztrált korunk kérdése ez. Egyébként Antall József személyesen nem ismerem, vélhetően mások tanácsára kért fel s — ad abszurdum — még az is előfordulhatott, hogy akik ajánlottak, azoknak szakmai gyakorlatot, tudásom tünhetett fel. Talán az, hogy igyekszem nem tartozni székértáborokhoz, hogy van bennem hajlam arra, hogy az értelmest, a tisztességeset, bárholon jöjjön, integrálni próbáljam, az ellenszenvet, szintén jöjjön bárholon, elvessem, bár tudom, hogy a kor nem kedvez ennek a magatartásformának. Göncz Árpádot meg nem akkor ismertem meg, amikor köztársasági elnök lett, de már akkor, amikor bölcs, bár „rovtomultú” műfordítóként tette a dolgát.